Apidologen Bořek Tkalců 60 år

[The apidologist Bořek Tkalců 60 years]

Den tjeckoslovakiske entomologen Bořek Tkalců föddes den 20 december 1927 i Prag, där han fortfarande bor. Efter studentexamen på realgymnasiet 1947 ägnade han sig i åtta terminer åt studier i sinologi (Kinas språk och kultur) vid Karlsuniversitetets filosofiska fakultet i Prag. Därefter var han i många år, frånsett en relativt kortvarig verksamhet som lärare vid nämnda fakultet och vid Pragskolan för främmande språk, ständig medarbetare vid Tjeckoslovakiska Vetenskapsakademins Orientaliska Institut. Han var knappast känd utomlands inom sitt ämnesområde, eftersom han huvudsakligen koncentrerade sig på översättning till tjeckiska av klassisk och samtida kinesisk litteratur. Innan han kunde börja en egen rent vetenskaplig verksamhet som sinolog förändrades emellertid det internationella läget, vilket hade till följd att alla hans planer slogs i spillror.

Utrustad med skapande fantasi och företagsamhet fann han slutligen en utväg i entomologin, ett vetenskapsområde som han egentligen alltsedan barndomen hyst stark böjelse för. Under de ungdomliga entomologiska läroåren bedrev han entusiastiska studier av de två mest omtyckta insektsordningarna, Lepidoptera och Coleoptera. Redan vid denna tid var han väl förtrogen med den på tyska och tjeckiska skrivna facklitteraturen, vilket blev en utmärkt skolning för hans framtida vetenskapliga verksamhet. Redan som gymnasist började han emellertid att allvarligt intressera sig för studier av steklarna, Hymenoptera, och framför allt av gruppen gaddsteklar, Hymenoptera Aculeata. Under några år samlade han mycket ivrigt myror och därvid erbjöd honom flera xerotermа fyndorter i Prags närmaste omgivning goda betingelser. Humlorna blev också ett lockande studieområde och snart utvidgade han sin repertoar till att omfatta flera grupper inom den artrika och biologiskt formrika överfamiljen bin, Apoidea.

När Bořek Tkalců från och med 1959 började publicera egna vetenskapliga arbeten inom entomologin har föremål för studierna framför allt varit buksamlande bin av familjen Megachilidae (bladskärarbin m fl), bensamlande bin av grupperna Eucerini, Anthophoridae (långhornsbin) och Bombinae, Apidae (humlor och snylthumlor). Hans specialitet har varit och är företrädesvis taxonomi. Typ- och kompletterings-material har han studerat i museer i London, Paris, Berlin. Likaså har han kunnat studera bokstavligen hundratals lånesändningar från många olika utländska museer och institutioner. Hans lista över publikationer omfattar närmare 80 arbeten, fördelade på Bombinae (30), Megachilidae (30) och Anthophoridae (15 arbeten). Tkalců har gjort egna forskningsresor till England och tillsammans med sin hustru Olga till Korsika och Pyrenéerna, vidare till sovjetiska Centralasien. Från och med 1976 ägnar han sig planmässigt åt utforskande av den bulgariska Svarta Havs-kustens gaddsteklar. Otaliga är de exkursioner, som han företagit till olika delar av sin hembygd. Beträffande undersökningarna i Prags närmaste omgivningar, säger Tkalců att han mycket åskådligt blivit övertygad om, hur svårt det är att sammanställa en omfattande, komplett artförteckning av en bestämd insektsgrupp – i det konkreta fallet arterna av överfamiljen Apoidea – inom ett område, om än till arealen litet, trots åratal av intensiva fältstudier.

Tack vare sina mångåriga erfarenheter av former och arter inom överfamiljen bin har Tkalců kunnat biträda dussintals utländska forskare med exakt artbestämning, inte minst forskare vid museer och institutioner i Sverige.

Summary

A short portrait of the Czechish apidologist Bořek Tkalců is given to introduce him to Scandinavian entomologists and to honor him on his 60th birthday.

Bertil Kullenberg & Bo G. Svensson